

ZAGŁADA WARSZAWY (cz. 3) 1939-1945

„ODBIERZCIE NARODOWI JEGO KULTURĘ”
Zniszczenia i grabież zabytków

Kolumna Zygmunta trafiona pociskiem niemieckiego działa czołgowego 1 września 1944 r.

„ODBIERZCIE NARODOWI
JEGO KULTURĘ,
A PRZESTANIE ISTNIEĆ
JAKO NARÓD”

[Joseph Goebbels, minister propagandy III Rzeszy]

STRATY MUZEUM NARODOWEGO

- 100% zegarów
- 99% numizmatów
- 80% wyrobów złotniczych i jubilerskich
- 70% opraw ksiąg i superekslibrisów królewskich
- 63% tkanin
- 60% mebli

Muzeum Narodowe w Warszawie, oddane do użytku w 1938 r., zbombardowane w czasie oblężenia stolicy we wrześniu 1939 r.

STRATY DOKUMENTACJI WYBRANYCH ARCHIWÓW MIEJSKICH

- 100% Archiwum Miejskiego
- 100% Archiwum Skarbowego
- 95% Archiwum Akt Nowych
- 90% Archiwum Głównego Akt Dawnych
- 80% Archiwum Głównego Magistratu m.st. Warszawy

Archiwum Głównego Akt Dawnych w 1945 r.

STRATY BIBLIOTEK ORDYNACKICH

- 99% Biblioteki Ordynacji Przewdzieckich
- 98,5% Biblioteki Ordynacji Zamojskiej
- 62% Biblioteki Ordynacji Krasieńskich

Biblioteka Ordynacji Krasieńskich, częściowo zburzona w 1939 r., spalona przez Niemców 25 października 1944 r.

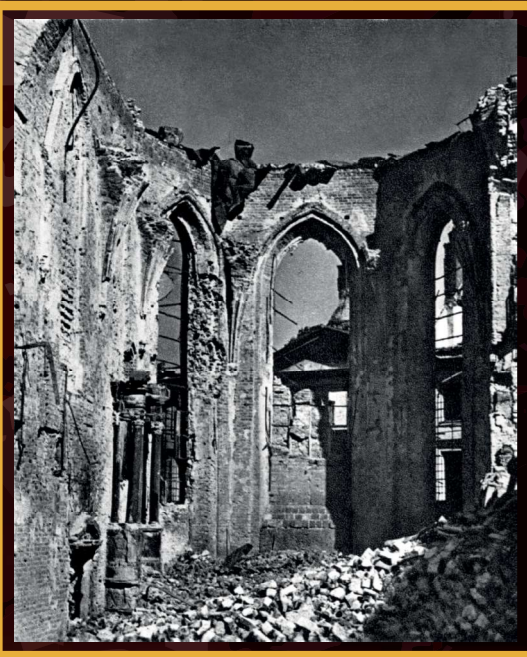

Biblioteka Ordynacji Zamojskiej spalona przez Niemców 8 września 1944 r.

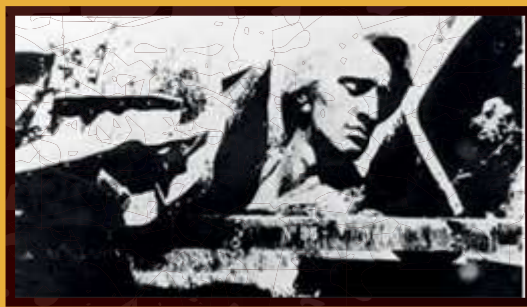
96,4% strat zabytków kultury

STRATY ZABYTKÓW KULTURY

Stan na	Niezniszczone	Zniszczone	Odsetek zniszczeń
31.08.1939	957	—	—
17.01.1945	34	923	96,4%
		w tym:	
		zniszczone całkowicie	782 81,7%
		zniszczone częściowo	141 14,7%

Prezbiterium Archikatedry św. Jana Chrzciciela w Warszawie w 1945 r.

Elementy pomnika Fryderyka Chopina w Łazienkach, wysadzonego w powietrze i pociętego palnikami na mniejsze części.

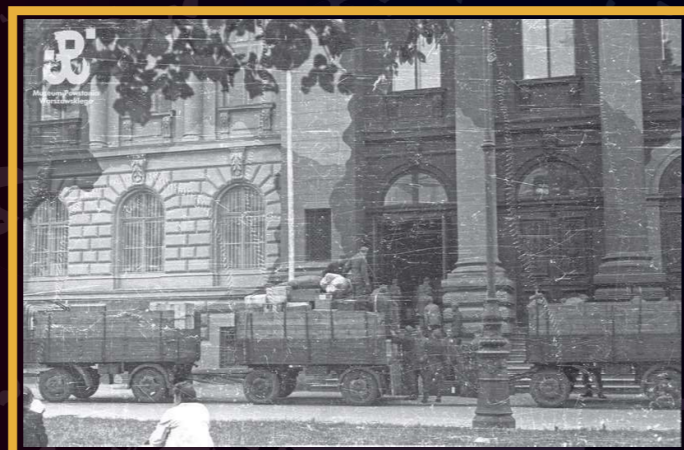
Demontaż pomnika Jana Kilińskiego w Warszawie w marcu 1942 r.

STRATY POMNIKÓW ZABYTKOWYCH

Stan na	Niezniszczone	Zniszczone	Odsetek zniszczeń
31.08.1939	31	—	—
17.01.1945	9	22	71%

GRABIEŻ ZORGANIZOWANA

- zabytkowe rękopisy Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego
- zbiory Muzeum Wojska Polskiego
- zbiory warszawskiej Zachęty
- zbiory Głównej Biblioteki Judaistycznej i Biblioteki Sejmowej
- przedmioty zabytkowe z Zamku Królewskiego w Warszawie

Grabież dzieł sztuki z Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych, 1 lipca 1944 r.

PRZYKŁADY ZAGRABIONYCH DZIEŁ SZTUKI

Obraz Pomarańczarka Aleksandra Gierymskiego ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie, odnaleziony w 2010 roku w domu aukcyjnym w Niemczech. Rok później wrócił do Polski.

Obraz *Taniec wśród mieczów* Henryka Siemiradzkiego, po raz ostatni wystawiony w Zachęcie latem 1939 r., odnaleziony w 2017 r. na aukcji Sotheby's w Londynie. Dotychczas nie udało się go rewindykować.

„Zniszczenie Warszawy nasuwa daleko idące spostrzeżenia. Wśród ruin i zgliszcz wyróżniamy zupełnie łatwo, że najbardziej gruntownym zniszczeniom uległy [...] obiekty zabytkowe [...]. Czym tłumaczyć to szczególne natężenie niszczycielskiej pasji niemieckich zbrodniarzy w stosunku do sędziwych zabytków? Odpowiedź znajdziemy w haśle przez nich samym głośzonym. Naród żyje tak długo, jak długo żyją jego dzieła kultury. [...] Zniszczenie Warszawy to jedna z prób zniszczenia narodu polskiego”.

Prof. Jan Zachwatowicz z Zakładu Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej, szef Krajowej Rady Odbudowy przy Delegaturze Rządu na Kraj, w latach 1945–1947
Generalny Konserwator Zabytków

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Oddział w Gdańsku

Opracowanie: Bartosz Januszewski
Recenzja: dr Dariusz Gałaszewski
Korekta językowa: dr Roksana Blech
Grafika: Piotr Wiejak

Wykorzystane materiały:

Barański M., *Odbudowane Stare Miasto i zabytki Warszawy w ocenie zagranicznych konserwatorów*, „Wiadomości Konserwatorskie” 2003, nr 13.

Getter M., *Straty ludzkie i materialne w Powstaniu Warszawskim*, „Biuletyn IPN” 2004, nr 8–9.

Gołębiewska P., *Miasto skazane na śmierć*, „Biuletyn IPN” 2019, nr 11.

Raport o stratach wojennych Warszawy, pod red. W. Fałkowskiego, Warszawa 2004.

Sprawozdanie w przedmiocie strat i szkód wojennych Polski w latach 1939–1945, oprac. Biuro Odszkodowań Wojennych przy Prezydium Rady Ministrów, Warszawa 1947.

Zdjęcia: domeny publiczne.